

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ

Т.І.Яворська, кандидат економічних наук, доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

Проведено аналіз ефективності використання сільськогосподарських угідь в розрізі різних форм господарювання в аграрному секторі. Обґрунтована необхідність реалізації права приватної власності та формування повноцінного ринку землі.

Постановка проблеми. Форми земельних відносин в Україні за останній період суттєво змінилися: від панування колективної власності до становлення приватних засад землеволодіння. Світовий досвід свідчить, що приватна земельна власність сьогодні є переважаючою формою землекористування в аграрному секторі економіки. Проте, реформування аграрних підприємств на засадах приватної власності в нашій країні поки-що не призвело до суттєвого підвищення ефективності використання земельних угідь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями проблеми земельних відносин, становлення та функціонування ринку землі займаються такі науковці як Ю.Білик, П.Гайдуцький, О.Гуторов, А.Даниленко, В.Месель-Веселяк, П.Саблук, В.Сапич, М.Федоров та інші економісти-аграрники. Аналіз останніх публікацій показує недостатнє вивчення взаємозв'язку ефективності використання сільськогосподарських угідь та формування ринку землі.

Мета статті полягає у порівнянні ефективності використання сільськогосподарських угідь у підприємствах різних форм господарювання та обґрунтуванні необхідності формування повноцінного ринку землі на основі врахування інтересів вітчизняних землевласників та підтримки їх державою.

Виклад основного матеріалу. Україна має одні з найкращих у світі землі, природно - кліматичні умови та необхідні трудові ресурси для ведення сільського господарства. Це загально визнаний факт, який достатньо досліджений в історичному, економічному і технологічному аспектах. Проте ефективність використання наведених сприятливих умов, насамперед земельних ресурсів, тривалий час залишається низькою [1].

Перехід на нові організаційно - правові форми господарювання на засадах приватної власності не виховав у новостворених власників бережливого відношення до землі. Про це свідчить структура посівних основних сільськогосподарських культур, яка відрізняється в залежності від форм господарювання. (табл..1)

Таблиця 1

Порівняльна структура посівних площ за категоріями господарств України у 2005 році, %

Група культур	Сільськогосподарські підприємства	Фермерські господарства	Господарства населення
Зернові і зернобобові всього, у тому числі:	62,5	65,1	45,8
озимі зернові	30,2	30,3	16,3
в тому числі пшениця	27,4	27,4	14,9
ярі зернові	28,1	31,0	26,7
в тому числі ячмінь	15,8	20,4	14,6
з них зернобобові	2,1	1,3	0,6
Технічні, у тому числі:	23,2	29,3	12,9
соняшник	16,0	22,5	10,4
цукрові буряки	2,7	2,1	1,9
Овоче-баштанні і картопля	0,5	0,8	25,5
Кормові культури, всього у тому числі:	13,8	4,8	15,8
багаторічні трави минулих років	6,3	2,6	7,2
Загальна посівна площа	100	100	100

[розраховано на основі: 5, с.23-26]

Сучасна спеціалізація сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств України має виражену направленість на виробництво зерна та насіння соняшнику як найбільш прибуткових культур. У середньому по сільськогосподарських підприємствах виробництво цих культур забезпечило у 2005 році 44,6 відсотка грошової виручки від продажу продукції власного виробництва. По фермерських господарствах цей відсоток ще вищий.

Наведені дані свідчать, що найбільш недосконалою є структура посівних площ фермерських господарств. За такої структури важко знайти хороших попередників для озимої пшениці, а також уникнути повторних посівів зернових культур. Посіви соняшнику, особливо у зонах його спеціалізованого вирощування, розміщуються з періодом повернення через 3-4 роки. Агротехнічні вимоги складають 8-10 років [4].

Найбільш приближеною до раціональної є структура посівних площ особистих господарств населення. За рахунок досконалості структури посівної площі та більш бережливого відношення до власних земельних ділянок, урожайність основних культур в цих господарствах є дещо вищою, ніж в сільськогосподарських підприємствах та фермерських господарствах.(табл..2).

Натуральні показники ефективності використання сільськогосподарських угідь, зокрема виробництво окремих видів продукції, суттєво відрізняються залежно від спеціалізації виробництва у різних формах господарювання. Спеціалізація ця склалася стихійно, без врахування основних принципів її раціоналізації. Так, виробництво зернових на 100 га ріллі у сільськогосподарських підприємствах та фермерських господарствах України майже у півтора рази більше, ніж в особистих селянських господарствах. Виробництво молока на 100 га сільськогосподарських угідь в цієї категорії господарств у 6,6 разів, а м'яса у 2,8 рази більше, ніж у сільськогосподарських підприємствах.

Більш точно виражають ефективність використання сільськогосподарських угідь вартісні показники. Виробництво валової продукції

на 100 га сільськогосподарських угідь в особистих господарствах населення склало у 2005 році 262,8 тис. грн., валової продукції рослинництва 152,7 тис. грн., що відповідно у 2,2 та 1,8 рази вище, ніж в сільськогосподарських підприємствах, та у 3,4 і в 2,1 більше, ніж у фермерських господарствах.

Таблиця 2

Показники ефективності використання сільськогосподарських угідь за категоріями господарств України у 2005 році

Показники	Сільськогосподарські підприємства	Фермерські господарства	Господарства населення
Натуральні:			
Виробництво на 100га сільськогосподарських угідь:			
- молока, ц	112,4	26,8	746,0
- м'яса всіх видів (у живій вазі), ц.	37,1	5,9	103,8
Виробництво зернових і зернобобових на 100 га ріллі, ц.	1236	1212	847
Урожайність культур, ц.			
- зернових	25,9	22,0	26,4
- соняшника	12,8	11,1	12,6
- овочів	154,5	136,5	157,4
- плодів і ягід	16,0	17,3	105,9
- сіяних кормових культур	23,7	18,6	22,1
Вартісні:			
Отримано на 100 га сільськогосподарських угідь:			
- валової продукції, тис. грн.	121,6	77,8	262,8
- валової продукції рослинництва, тис. грн.	84,5	72,2	152,7
- валової продукції тваринництва, тис. грн.	37,1	5,6	110,1
- прибутку (збитку), грн.	16,2	13,3	*

[розраховано на основі: 5, с.17-22; с.27-57]

Найбільш ефективно використовують сільськогосподарські угіддя особисті селянські господарства. Основним фактором може бути те, що вони утримуючи земельні ділянки у приватній власності, можуть вільно здійснювати земельні операції із ними. Також важливу роль відіграє і менталітет нашого селянина. В той час, на відчуження інших земель сільськогосподарського призначення відповідно до Земельного кодексу України діяв мораторій до 1 січня 2007 року, який рішенням Верховної Ради України було продовжено до 1 січня 2008 року.

Фермерські господарства також обмежені у праві приватної власності на землю, тому що до цього часу діє законодавчо закріплена норма володіння – 100 га сільськогосподарських угідь, з них 50 гектарів ріллі. Відповідно, багато фермерів розвивають аграрне виробництво на орендованих землях. Світова практика свідчить, що чим більше людина займається сільськогосподарським виробництвом, тим більше вона хоче мати право приватної власності на неї і відповідно менше – орендувати земельні угіддя [3]. Реалізація права приватної власності можлива при повноцінному функціонуванні ринку землі і відповідно, включенні землі у ринковий оборот. У цьому випадку підвищиться ефективність використання сільськогосподарських угідь, тому що:

- земельна рента, за винятком незначної її частини у вигляді земельного податку, належатиме власнику землі;
- власник землі одержить стимул до збільшення власних інвестицій з метою підвищення родючості сільськогосподарських угідь;
- виникає можливість отримання довгострокового іпотечного кредиту;
- поліпшиться організація використання і охорони земель;
- збільшиться довіра з боку інвесторів тощо.

Висновки. Ефективність використання сільськогосподарських угідь тісно пов'язана із формуванням повноцінного ринку землі із всіма необхідними для його діяльності складовими. Впровадження ринку земельних ресурсів дасть можливість перерозподілити сільськогосподарські

угіддя у власність ефективно господарюючих суб'єктів. Основним регулятором земельного ринку повинна виступити держава.

Література:

1. Аграрна реформа в Україні /П.І.Гайдуцький, П.Т.Саблук, Ю.О.Лупенко та ін.; За ред.. П.І.Гайдуцького.-К.: ННЦ ІАЕ, 2005.- 424с.
2. Гуторов О.І. Тенденції, закономірності та наукові принципи розвитку сталого землекористування у сільському господарстві України // Вісник Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. Вип.. 54.- Харків: ХНТУСГ, 2007р. – С.13-21.
3. Сапич В.І. Ринок земельних ресурсів і його роль у підвищенні ефективності використання сільськогосподарських угідь // Вісник Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. Вип.. 54.-Харків: ХНТУСГ, 2007р. – С.22-28.
4. Порудєєва Т.В. Ефективність використання земель фермерськими господарствами Миколаївської області. // Вісник аграрної науки Причорномор'я, 2007.-Спеціальний випуск 3 (42) . – С. 70-75.
5. Форми господарювання на селі /аналіз розвитку/ Саблук П.Т., Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М. та ін.; За ред.. П.Т.Саблука, В.Я.Месель-Веселяка .-К.: ННЦ ІАЕ, 2007.- 103с.

Проанализирована эффективность использования сельскохозяйственных угодий в разрезе разных форм хозяйствования аграрного сектора. Обоснована необходимость реализации права частной собственности и формирования полноценного рынка земли.